

Nr 598.

Av herrar **Skoglund** i Doverstorp och **Hagård**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 268, med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m.*

I proposition nr 268 har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m. Förslaget går i korthet ut på ett behovsprövat, för olika pensionärskategorier differentierat engångstillägg med decentraliserat ansöknings- och utbetalningsförfarande.

Nuvarande ytterst kritiska samhällsekonomiska läge kräver återhållsamhet såväl med statens utgifter som med åtgärder, vilka kunna medverka till en ökning av de löpande inkomsterna i landet. Samlande insatser, ägnade att på bred front söka stabilisera inkomstbildningen, äro nödvändiga. Innan sådana kunnat komma till stånd, måste man — för tillfället — söka vidtaga åtgärder, som hindra att krisens bördor allt för hårt drabba en så föga bärkraftig grupp som folkpensionärerna.

Departementsefven har i frågan om dyrtidstillägg accepterat en lösning, som återinför behovsprövning för generella folkpensionsförmåner. Genom 1946 års folkpensionsreform erhöill folkpensioneringen en sådan konstruktion, att medborgarnas allmänna benägenhet att ordna för sin ålderdom och villighet att ställa sin arbetskraft till förfogande fick ett verksamt stöd. Denna principiella synpunkt är alltjämt lika betydelsefull. I stor utsträckning ha riksdagens intentioner på denna punkt underminerats genom det sätt, varpå kommunerna utnyttjat möjligheterna att utge kommunala behovsprövade bostadstillägg till folkpensionerna. Ett genomförande av propositionens förslag om behovsprövning av dyrtidstilläggen skulle innebära ytterligare ett steg på denna väg. Även om genom Kungl. Maj:ts förslag en viss kostnadsminskning vinnes, kan detta enligt motionärernas uppfattning icke uppväga de allvarliga principiella olägenheter, som vidlåda förslaget. För övrigt kan den förändrade principiella inställning, som propositionen ger uttryck för, ge anledning till allvarliga tvivel beträffande planmässigheten av de åtgärder, som av statsmakterna företagas.

Även ur ren rättvisesynpunkt måste systemet med strikta kvalifikationsgränser i inkomsthänseende anses tvivelaktigt. I allmänhet måste sålunda den låga värderingen av naturaförmåner i jämförelse med kontantinkomster komma att medföra, att lägenhetsägare och personer med naturaförmåner komma i gynnad ställning i förhållande till personer med endast kontantinkomst — t. ex. en mindre arbetsgivarpen-sion. I särskilt gynnad ställning komma vissa grupper av på anstalt intagna, t. ex. sinnessjuka och sinnesslöa, för vilka det omedel-

bara behovet är minst påtagligt. Viss oklarhet synes för övrigt med utgångspunkt från propositionens formuleringar kunna råda beträffande tillvägagångssättet vid inkomstprövningen. Departementschefen anför sålunda:

»Inkomstprövningen torde få ske relativt summariskt. Sålunda synas de särskilda beräkningsgrunder, som enligt folkpensioneringslagen skola tillämpas vid värdering av naturaförmåner och vid beräkning av förmögenhetsavkastning, icke behöva iakttagas.»

Får detta yttrande tolkas så, att värdet av naturaförmåner helt skall läggas utanför det belopp, som skall kvalificera till erhållande av dyrtidstillägg, komma de ovan berörda missförhållandena att ytterligare markeras.

De strikta gränslinjerna måste vidare komma att medföra ett betungande ansvar för de förtroendemän, som ha att pröva ansökningsärendena. Skulle departementschefens förordande av en »summarisk prövning» allmänt komma att följas, vore hela prövningsförfarandet öppet för godtycke.

De principiella betänkligheterna vinna i tyngd vid en närmare granskning av den stora administrativa apparat socialministern sett sig nödsakad föreslå för manövreringen av det nya behovsprövningssystemet. Härvid har föreslagits ett brytande av principen om centraliserad utbetalning, som gäller beträffande folkpensionerna, och ett övergående vad beträffar dyrtidstilläggen till lokal handläggning av ansökningsärendena och lokal utbetalning. De i propositionen föreslagna kvalifikationsgränserna i inkomsthänseende nödvändigöra icke blott ett för de gamla besvärligt ansökningsförfarande utan även — om det skall vara någon mening med prövningsförfarandet — en omständlig kontrollprocedur.

För varje person med kommunal erfarenhet måste hela detta system framstå såsom synnerligen betungande. Redan den decentraliserade prövningen och utbetalningen av barnbidragen, i vilket fall ingen inkomstprövning förekommer, ha mångenstädes blivit besvärande för kommunerna och deras förtroendemän. I stor utsträckning ha särskilda tjänstemän fått anställas för ändamålet. Ett genomförande av den föreslagna behovsprövningen av dyrtidstilläggen måste komma att bli ytterligare en tung börda för kommunerna.

Även ur statlig synpunkt finnes anledning till betänkligheter. Enligt förslaget skulle kommunala myndigheter ges avgörande inflytande över fördelningen av bidragsbelopp, vartill uteslutande statsmedel utgår. Utan att detta behöver innebära något underkännande av de kommunala myndigheternas ansvarskänsla måste svagheten i det föreslagna systemet påpekas.

I propositionen ha ingenstädes de administrativa kostnaderna för ett införande av behovsprövningen närmare berörts. Med de jämförelsevis små belopp, som skulle komma att tilldelas folkpensionärerna, torde administrationskostnaderna relativt sett komma att bli betydande.

Vad som enligt motionärernas uppfattning i främsta hand bör ifrågakomma är sålunda ett slopande av den ifrågasatta behovsprövningen. Härigenom kom-

mer orsaken till en decentralisering av utbetalningen och därmed praktiskt taget hela den administrativa apparaten att bortfalla. Värdet av en sådan förenkling av förfarandet har kraftigt understrukits i pensionsstyrelsens remissyttrande. Styrelsen framhåller sålunda, att det icke torde vara alldeles nödvändigt att variera dyrtidskompensationen efter folkpensionens storlek, så länge kompensationen uppgår till relativt små belopp. En godtagbar lösning synes styrelsen vara »att låta ett eventuellt dyrtidstillägg för år 1948 utgöras av ett för alla lika belopp, förslagsvis 40 kronor, om dyrtidskompensationen bestämmes efter socialvårdskommitténs 5-procentsalternativ». För den månad, då detta belopp skulle utbetalas, kunde i så fall folkpensionsanvisningarna föras med övertryck, som tydligt utvisade, att förutom det å anvisningen angivna månadsbeloppet även tillägg utginge. Kostnaderna för en utbetalning i denna ordning skulle, bortsett från mindre kostnader i pensionsstyrelsen, endast utgöras av vad postverket kan betinga sig för merarbete med densamma.

Sistnämnda alternativ medför enligt motionärernas uppfattning en betydande förenkling i administrativt hänseende. Visserligen komma härigenom vid jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag de folkpensionärer, som skulle erhållit 50 kronor, att få en minskning med 10 kronor. Å andra sidan kommer den ekonomiskt svaga gruppen änkor med änkepension och gifta kvinnor med hustrutillägg att erhålla motsvarande höjning. Vi förmena, att den betydande fördel, som ligger i befrielsen från behovsprövning för alla folkpensionärer och en utvidgning av förmånerna till alla, i icke obetydlig mån uppväger den minskning, som ifrågavarande kategori folkpensionärer får vidkännas.

Ett slopande av behovsprövningen i förening med förmåner enligt motionens alternativ har beräknats kräva en totalkostnad av omkring 28 milj. kronor. Vid en jämförelse med propositionens kostnadssumma bör emellertid beaktas, att slutsummorna i och för sig icke kunna anses jämförliga. Sålunda bortfaller vid ett slopande av behovsprövningen, såsom förut påpekats, den allra största delen av de administrativa kostnader, som enligt departementschefens förslag komme att drabba kommunerna. Vidare komme en viss del av de utan behovsprövning utbetalade dyrtidstilläggen att återflyta till statskassan i form av direkta skatter. De samhälleliga kostnaderna för motionens alternativ skulle härigenom komma att ligga närmare kostnaden för det i propositionen framlagda förslaget än de nominella siffrorna ge vid handen.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 268 måtte besluta,

dels att 1 § av den föreslagna lagen om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner måtte ges följande lydelse:

»Den, som åtnjuter folkpension, skall, under de förutsättningar och i den ordning nedan sägs, erhålla dyrtidstillägg därå

för år 1948 med ett belopp av 40 kronor. Tillkommer dyrtidstilllägg pensionsberättigad, vars hustru uppbär hustrutilllägg, skall hon erhålla dyrtidstilllägg härå med 40 kronor»,

dels att av 4 § första stycket måtte utgå,

dels att 5 § första stycket skall erhålla följande lydelse:

»Vid bedömande huruvida rätt till dyrtidstilllägg föreligger skall avseende fästas endast vid förhållandena under den månad, varunder dyrtidstillägget tidigast må utbetalas.»

dels att 7 § måtte erhålla följande lydelse:

»Dyrtidstilllägg utbetalas genom pensionsstyrelsens försorg. Angående sättet och tiden för utbetalningen meddelar Konungen närmare bestämmelser.»

dels att 2, 3, 6 och 9 §§ helt måtte utgå;

dels ock att medgiva, att förslagsanslaget Bidrag till folkpensioner m. m. för budgetåret 1948/49 må tagas i anspråk jämväl för bestridande av kostnaderna för dyrtidstilllägg å folkpensioner.

Stockholm den 8 juni 1948.

Martin Skoglund.

Alarik Hagård.
